

Xarici ticarət iştirakçılarının risk qruplarının müəyyənləşdirilməsi Meyarları

1. Ümumi müdəəalar

1.1. Bu meyarlar xarici ticarət iştirakçılarının risk dərəcəsindən asılı olaraq onların risk qruplarına bölüşdürülməsi məqsədilə, habelə Azərbaycan Respublikası Gömrük Məcəlləsinin 101.5-ci maddəsinə əsasən hazırlanmışdır.

1.2. Meyarlar xarici ticarət iştirakçılarının risk qrupunun müəyyən edilməsi və onlar tərəfindən həyata keçirilən gömrük əməliyyatlarının risklilik dərəcəsinin qiymətləndirilməsi məqsədilə tətbiq olunur.

1.3. Xarici ticarət iştirakçılarının risk qrupları bu sənədin 3-cü bəndində qeyd olunan meyarlara uyğun hər ayın sonuncu gündən qiymətləndirilməklə müəyyən olunur. Bu zaman qiymətləndirmə tarixindən əvvəlki iki ilədək olan müddət ərzində xarici ticarət iştirakçısının qeydə alınmış fəaliyyətinə dair məlumatlar üzrə təhlil aparılır.

1.4. Gömrük nəzarəti formalarının səmərəli seçilməsi məqsədilə xarici ticarət iştirakçıları aşağı, orta və yüksək risk qruplarına bölünürler.

2. Qiymətləndirmə prosesi

2.1. Xarici ticarət iştirakçılarının risk dərəcəsinin müəyyən olunması üçün məlumatların avtomatlaşdırılmış təhlili gömrük xidmətinin Vahid Avtomatlaşdırılmış İdarəetmə Sisteminin (bundan sonra – VAİS) imkanları çərçivəsində həyata keçirilir. Belə ki, risk dərəcəsinin müəyyən olunması üçün məlumatlar əsasən gömrük bəyannamələri, gömrük əməliyyatları və hüquqpozmalar üzrə məlumat bazaları, eləcə də digər dövlət orqanlarından əldə edilmiş elektron məlumatlar və Dövlət Gömrük Komitəsi (bundan sonra – Komitə) tərəfindən xarici dövlətlərə göndərilmiş sorğulara alınmış cavablar əsasında formalasır.

2.2. Qiymətləndirmə yalnız son 2 il ərzində ən azı bir gömrük əməliyyatı başa çatdırılmış xarici ticarət iştirakçıları üzrə aparılır.

2.3. Qiymətləndirmənin nəticələri VAİS-ə integrə olunaraq gömrük rəsmileşməsi və nəzarəti zamanı risk əsaslı qərar qəbul etmədə xüsusi əhəmiyyətli meyar kimi istifadə olunur.

2.4. Qiymətləndirmə beş əsas mərhələdən ibarətdir:

2.4.1. xarici ticarət iştirakçısı barədə ilkin təsvirin formalasdırılması üçün onun miqyasının müəyyən edilməsi. Bu məqsədlə qiymətləndirilən subyektin ölkənin xarici ticarətinə və bündə daxil olmalarına təsir etmə dərəcələri üzrə Pareto prinsipi (80/20) əsasında qiymətləndirmə aparılır. Qiymətləndirmə zamanı son bir il ərzində ümumi idxlə həcmının və bündə daxil olmalarının 80 faizini formalasdıran xarici ticarət iştirakçısına “A”, qalan 20 faizini təşkil edənlərə isə “B” dərəcəsi verilir. Bu prinsipə xarici ticarət iştirakçıları “AA”, “AB”, “BA”, “BB” dərəcələri üzrə qruplaşdırılır;

2.4.2. xarici ticarət iştirakçısının vergi orqanları tərəfindən riskli hesab olunub olunmamasının və Komitə tərəfindən xarici dövlətlərə onun barəsində göndərilmiş rəsmi sorğular nəticəsində gömrük dəyərinin azaldılması və digər uyğunsuzluqların aşkar olunub olunmamasının müəyyən edilməsi;

2.4.3. xarici ticarət iştirakçısının bu sənədin 3-cü bəndində qeyd olunan meyarlar üzrə risk indikatorlarının (ilkin balın) müyyəyen edilməsi;

2.4.4. meyarlar üzrə risk indikatorlarının matrislər vasitəsilə çarpışdırılması nəticəsində hər bir matris üzrə nəticənin (aralıq balın) əldə olunması;

2.4.5. hər bir matris üzrə əldə olunmuş aralıq bala əhəmiyyətlilik əmsalı tətbiq edilməklə, yekun qiymətin (balın) əldə edilməsi və həmin qiymət əsasında risk qrupunun müyyəyen edilməsi.

2.5. Bu sənədin 2.4.2-ci yarımbəndində qeyd olunan mərhələdə qiymətləndirmənin nəticələri mənfi olduqda (uyğunsuzluq aşkar edildikdə) xarici ticarət iştirakçısı növbəti mərhələlər üzrə qiymətləndirmə aparılmadan dərhal yüksək risk qrupuna aid edilir.

2.6. Ötən ayın qiymətləndirilməsi aparılarkən fəaliyyəti mövcud olmayan və cari ay ərzində qiymətləndirilməsi aparılmamış, idxal əməliyyatlarını yeni həyata keçirməyə başlayan şəxslər dərhal yüksək risk qrupuna aid edilirlər.

3. Risk meyarları

3.1. Xarici ticarət iştirakçılarının fəaliyyəti aşağıda qeyd olunan 12 əsas meyar üzrə qiymətləndirilir:

3.1.1. töredilmiş cinayət və inzibati xəta faktları;

3.1.2. ödəniş intizamı (idxal olunan malların gömrük dəyərinin təshih olunması nəticəsində və ya digər səbəblərdən (XİFMN kodu, imtiyaz) əlavə olaraq dövlət bütçəsinə alınmış gömrük ödənişlərinin şəxs tərəfindən ödənilmiş gömrük ödənişlərinin cəminə nisbəti);

3.1.3. düzəliş edilmiş əməliyyatların çəkisi (gömrük dəyərində təshih aparılmış və ya digər səbəblərdən dövlət bütçəsinə əlavə vəsait alınmış mallar üzrə gömrük bəyannamələrinin ümumi idxal əməliyyatları üzrə təqdim edilmiş bəyannamə sayına nisbəti);

3.1.4. göndərən ölkənin ümumi idxal əməliyyatlarının sayına nisbəti;

3.1.5. ticarət ölkəsinin ümumi idxal əməliyyatlarının sayına nisbəti;

3.1.6. xarici ticarət təcrübəsi (bundan sonra təcrübə);

3.1.7. idxal əməliyyatlarının həcmi (bundan sonra idxalın həcmi);

3.1.8. idxal olunan mallara görə ödəniş şərtlərinin ümumi idxal əməliyyatlarına nisbəti (bundan sonra ödəniş şərtləri);

3.1.9. daşınma şərtlərinin ümumi idxal əməliyyatlarının sayına nisbəti;

3.1.10. əməliyyat tezliyi;

3.1.11. işçi sayı;

3.1.12. illik idxal həcminin işçi sayına nisbəti.

3.2. Bu sənədin 3.1-ci bəndində qeyd olunan hər bir meyar üzrə xarici ticarət iştirakçısının aşağı, orta və yuxarı risk dərəcəsini xarakterizə edən indikatorlar mövcuddur (Əlavə 1 – xidməti istifadə üçün) və müvafiq olaraq 1, 2, 3 balla qiymətləndirilir.

4. Risk matrisləri, onların əhəmiyyətlilik əmsalları və yekun qiymətin əldə edilməsi

4.1. Hər bir meyar üzrə risk indikatoruna uyğun alınmış ilkin bal növbəti mərhələdə qiymətləndirmənin məntiqi əlaqələndirmə hissəsinin rəqəmsallaşdırılması məqsədilə aşağıdakı 7 matris vasitəsilə çarpışdırılaraq (cinayət və inzibati xəta faktları üzrə meyar istisna olmaqla) aralıq bal əldə olunur:

4.1.1. ödəniş intizamı və düzəliş olunmuş əməliyyatların çəkisi *matrisi*;

- 4.1.2. təcrübə və idxlən həcmi matrisi;
  - 4.1.3. təcrübə və əməliyyat tezliyi matrisi;
  - 4.1.4. ödəniş şərtləri və ticarət ölkəsi matrisi;
  - 4.1.5. ödəniş şərtləri və təcrübə matrisi;
  - 4.1.6. göndərən ölkə və daşınma şərtləri matrisi;
  - 4.1.7. dövriyyə və işçi sayı matrisi.
- 4.2. Aralıq bal əldə olunduqdan sonra 8 matrisin hər birinə əhəmiyyətlilik dərəcələrinə uyğun aşağıdakı əmsallar (multiplayerlər) verilir (Əlavə 2):
- 4.2.1. cinayət və inzibati xəta üzrə indikator – 5;
  - 4.2.2. ödəniş intizamı və düzəliş olunmuş əməliyyatların çekisi matrisi – 4;
  - 4.2.3. təcrübə və idxlən həcmi matrisi - 4;
  - 4.2.4. təcrübə və əməliyyat tezliyi matrisi - 3;
  - 4.2.5. ödəniş şərtləri və ticarət ölkəsi matrisi – 3;
  - 4.2.6. ödəniş şərtləri və təcrübə matrisi – 3;
  - 4.2.7. göndərən ölkə və daşınma şərtləri matrisi – 3;
  - 4.2.8. dövriyyə və işçi sayı matrisi – 2.
- 4.3. Yekun mərhələdə matrislərdən alınmış aralıq bal əhəmiyyətlilik əmsalına vurularaq hər bir matris üzrə alınan nəticələr cəmlənir və bununla da yekun bal əldə olunur.
- 4.4. Qiymətləndirmə nəticəsində idxlətçi minimum 27, maksimum isə 81 bal toplaya bilər. Toplanmış yekun bala uyğun olaraq idxlətçinin aşağı, orta və ya yuxarı risk qrupuna aid olduğu müəyyən edilir.
- 4.5. Risk meneceri aşağı, orta və yüksək risk qrupları üzrə bal aralığını müəyyən edir və bu barədə risk şurasını məlumatlandırır.

5. Yekun müddəəalar

- 5.1. Bu sənəddə qeyd olunan meyarlara və onların risk indikatorlarına, o cümlədən risk qiymətləndirilməsinin aparılması metodologiyasına dəyişən kontekstdən, qarşıya qoyulan məqsədlərdən asılı olaraq və ya yeni yaranmış risklərə uyğun əlavələr və dəyişikliklər edilə bilər.

Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsi
 sədrinin "02 noyabr" 2021-ci il tarixli 1000177
 nömrəli sərəncamı ilə təsdiq edilmiş Meyarların 2
 nömrəli Əlavəsi

Risk Matrixləri				
Cinayət və İnzibati Xəta Faktları üzrə				
	1	2	3	Əmsal
	1	2	3	5
Ödəniş intizamı				
Düzəliş edilmiş əməliyyatların çekisi	1	2	3	
1	1	2	3	
2	1	2	3	4
3	2	3	3	
Təcrübə				
İdxalin hacmi	1	2	3	
1	1	1	3	
2	1	2	3	4
3	2	2	3	
Təcrübə				
Əməliyyat tezliyi	1	2	3	Əmsal
1	1	1	2	
2	2	2	3	3
3	3	3	3	
Ödəniş şərtləri				
Ticarət ölkəsi	1	2	3	Əmsal
1	1	1	2	
2	1	2	3	3
3	2	3	3	
Ödəniş şərtləri				
Təcrübə	1	2	3	Əmsal
1	1	1	1	
2	1	2	3	3
3	1	3	3	
Göndərən ölkə				
Daşınma şərtləri	1	2	3	Əmsal
1	1	1	2	
2	1	2	3	3
3	2	3	3	
Dövriyyə/İşçi sayı				
İşçi sayı	1	2	3	Əmsal
1	1	1	2	
2	1	2	3	2
3	1	3	3	